

OŚRODEK DOKUMENTACJI
ZABYTEKÓW W WARSZAWIE

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTEKÓW
ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z

2489
Nr DOLNOŚLĄSKI

1. Obiekt

241/4

2. Czas powstania

3. Miejsowość

BIURO TECHNICZNE I WARSZTAT MECHANICZNY

2. Czas powstania

ok. 1871 / 1927

3. Miejsowość

JAWOR

11. Biuro techniczne, elewacja północno-zachodnie, neg.. 1000/202/6; plan sytuacyjny.

4. Adres

Cukrownia "Jawor" S.A.
ul. Starojaworska 104
59-400 Jawor

nr hipoteczny 84/19 i 63/25

5. Przynależność administracyjna

województwo dolnośląskie

gmina now Jawor

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Alt Jauer
(do 1945 r.)

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo wrocławskie

powiat Jawor

8. Właściciel i jego adres

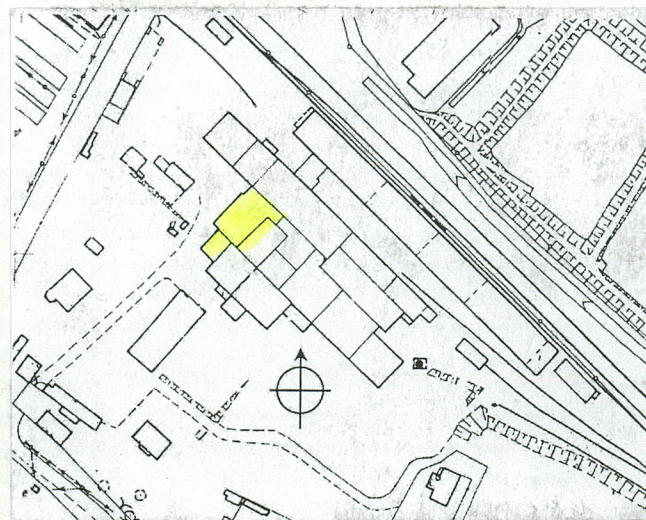
Cukrownia "Jawor" S.A.
ul. Starojaworska 104
59-400 Jawor

9. Użytkownik i jego adres

Cukrownia "Jawor" S.A.
ul. Starojaworska 104
59-400 Jawor

10. Rejestr zabytków

Nr 824/L data 28.12.1988r.

12. Autorzy, historia obiektu, określenia stylu

Budynek biura technicznego powstał około 1871 roku, natomiast warsztat mechaniczny około 1927 roku. Dzisiejszy budynek biura technicznego oprócz pomieszczeń administracyjnych mieści w swym wnętrzu także pomieszczenia socjalne, magazynowe i pomocnicze - kuźnia wraz z zapleczem. Pierwotnie budynek był parterowy z użytkowym poddaszem, zwieńczony dwuspadowym dachem. Wewnątrz mieściła się kuźnia oraz magazyny. Pod koniec lat 20 -tych XX wieku obiekt przebudowano. Nadbudowano ściany poddasza, tworząc na górnej kondygnacji pomieszczenia biurowe. Dwuspadowy dach zastąpiono jednospadowym. W poziomie parteru pozostała kuźnia, warsztat rymarski, warsztat pomp, modelarnia oraz zaplecze socjalne dla pracowników sezonowych. Oprócz tych prac, wykonano łącznik między omawianym budynkiem a surownią. Prawdopodobnie w tym samym czasie dobudowano warsztat mechaniczny. Znalazł się on między budynkiem biura technicznego, budynkiem laboratorium i turbinownią. O jego późniejszym okresie powstania świadczy jego konstrukcja i elewacje, oraz zachowane do dziś w jego wnętrzu nietynkowane ściany z zamurowanymi otworami okiennymi obecnego budynku biura technicznego. W skład wyposażenia ówczesnego warsztatu wchodziły m.in: dwie tokarki pociągowe, tokarka tarczowa, wiertarki kolumnowe, szlifierka, itp. Wszystkie maszyny napędzane były poprzez pędnie pasowe (3 zespoły) z pasami płaskimi. Z warsztatu wyprowadzony był również napęd młota sprężynowego zlokalizowanego w kuźni. Obecnie w warsztacie znajduje się jedynie tokarka tarczowa. Pozostałe maszyny zostały przeniesione do innych budynków (m.in. nowego warsztatu mechanicznego) lub zostały złomowane. Zmiana lokalizacji wyposażenia była podyktowana, m.in. instalacją nowego turbogenerатора w sąsiednim budynku turbinowni.

Budynki zachowały kształty zarówno w planie jak i bryle. Zmieniona elewacja budynku biurowa technicznego, zachowała czytelne fazy przemian i ówczesnego układu. Przedwojenna przebudowa nie wpłynęła w negatywny sposób na jej formę. Niestety nie dotyczy to zmian otworów okiennych w kuźni. Architektura budynków, indywidualna dla każdego z nich, jest charakterystyczna dla obiektów przemysłowych początku XX wieku.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

Sytuacja. Budynki: biuro techniczne wraz z częścią magazynową i produkcyjną (kuźnia) oraz warsztat mechaniczny zlokalizowane są w północno-zachodniej pierzei zabudowy produkcyjnej przedsiębiorstwa. Biuro techniczne przylega ścianą szczytową (północno-wschodnią) do surowni i ścianą podłużną (południowo-wschodnią) do produktowni. Przy ścianie szczytowej (południowo-zachodniej) znajduje się budynek warsztatu mechanicznego. Warsztat mechaniczny położony jest między biurem technicznym, budynkiem laboratorium i turbinownią. Zespół tych dwóch obiektów wraz z budynkiem biura głównego tworzą jak gdyby dziedziniec administracyjno-techniczny (nie związany bezpośrednio z produkcją).

Budynki w zabudowie zwartej, częściowo podpiwniczone (część magazynu technicznego), dwu- i jednokondygnacyjne. Obiekty wzniesione w konstrukcji mieszanej: mury nośne oraz słupy wewnętrzne.

Materiał. Biuro techniczne Ściany fundamentowe i ściany piwnic wykonane z kamienia i cegły pełnej. Ściany kondygnacji nadziemnych murowane z cegły ceramicznej pełnej i łamanego kamienia granitowego. Mury zewnętrzne wzmocnione są pilastrami. Grubość ścian zewnętrznych w poziomie parteru wynosi 90 cm. Grubość ścian wewnętrznych uzależniona jest od pełnionych przez nie funkcji (nośne lub tylko działowe) i wynosi od 38 do 12 cm. Wewnętrzna konstrukcję nośną stanowią również murowane słupy o przekroju kwadratowym (54x54 cm). Otwory okienne w poziomie parteru sklepione są łukiem odcinkowym i z nadprożami płaskimi (przebudowane), w poziomie piętra istnieją nadproża płaskie. Stropy międzykondygnacyjne wykonane częściowo jako oddzielkowe na belkach stalowych oraz jako grzybkowe, wsparte na murowanych słupach. Konstrukcja stropodachu przekrywającego budynek wykonana jest z drewna i stali (krokwie oparte na podciągach stalowych (NP24). Pokryciem połaci jest papa na deskowaniu pełnym. Schody wewnętrzne są w konstrukcji betonowej i stalowej. Schody zewnętrzne betonowe i stalowe. Posadzki, w zależności od pełnionych przez pomieszczenie funkcji, są betonowe, drewniane lub terakotowe. Wszystkie powierzchnie ścian i stropów wewnątrz budynku są tynkowane oraz pokryte powłokami malarskimi, w części sanitarnej istnieją okładziny z płytek ceramicznych. Stolarka okienna w poziomie parteru stalowa z drobnym podziałem wewnętrznym, typu przemysłowego (pomieszczenia magazynowe i pomocnicze). Okna w poziomie piętra drewniane, wielodziałowe, podwójnie szklone. Drzwi zewnętrzne stalowe i drewniane, jedno i dwuskrzydłowe. Drzwi wewnętrzne jedno-skrzydłowe, drewniane, płycinowe, niektóre przeszklone. Wszystkie elementy obróbek blacharskich wykonane ze stalowej blachy ocynkowanej. Warsztat mechaniczny. Ściany parteru murowane z cegły ceramicznej pełnej, wzmocnione pilastrami (grubość ok. 40 cm). Otwory okienne sklepione łukiem odcinkowym. Wrota wjazdowe z nadprożem płaskim. Jednospadowy stropodach wykonano w konstrukcji drewnianej, opartej na podciągach stalowych. Podciągi - dwuteowniki oparto na ścianach i stalowych słupach wewnętrznych. Pokryciem połaci jest papa na deskowaniu pełnym. W stropodachu wykonanych jest pięć świetlików w konstrukcji stalowej. Posadzki są betonowe. Powierzchnie ścian wewnątrz budynku są tynkowane i bielone. W części tylko bielone - pierwotnie ściana zewnętrzna biura technicznego od strony południowo-zachodniej. Okna w konstrukcji stalowej z drobnym podziałem wewnętrznym, typu przemysłowego. Wrota wjazdowe stalowe, przesuwne. Drzwi wewnętrzne (połączenie z częścią socjalną pod biurem technicznym, z turbinownią i z zapleczem magazynowo-socjalnym pod laboratorium) w konstrukcji drewnianej i stalowej, jednoskrzydłowe. Rynny i rury spustowe oraz elementy obróbek blacharskich wykonane są ze stalowej blachy ocynkowanej.

Plan. Budynek biura na planie prostokąta. Warsztat posiada plan w kształcie litery L, wynikający z wcześniejszej zabudowy bloku produkcyjnego i laboratorium. W budynku biura wydzielone są pomieszczenia: na parterze - pomieszczenia socjalne i sanitarne, kuźnia, magazyny; w poziomie piętra: pomieszczenia biurowe i magazynowe. Warsztat nie posiada podziałów wewnętrznych.

Bryły budynków prostopadłościennie, zwieńczone jednospadowymi dachami. „Biuro” dwu- i jednokondygnacyjne, częściowo podpiwniczone. Warsztat jednokondygnacyjny, niepodpiwniczony.

Elewacje budynku biurowego: ceglano i kamiennie-ceglano, spoinowane o stosunkowo bogatym detalu architektonicznym. Elewacje stanowią ceglano obramienia wypełnione granitem. W polach wydzielonych ceglanymi pilastrami i gzymsami, znajdują się otwory okienne i drzwiowe obwiedzione opaskami ceglanymi. Elewacje warsztatu mechanicznego są tynkowane z ceglanym detalem architektonicznym w formie: pilastrów, gzymsów kostkowych, opasek wieńczących i opasek okiennych.

Instalacje Elektryczna, wod.-kan., c.o., ppoż., odgromowa.

Wyposażenie o wartościach zabytkowych: w warsztacie mechanicznym znajduje się tokarka tarczowa produkcji Chemnitzer Werkzeugmaschinen Fabrik z ok. 1890 roku. W kuźni istnieje młot sprężynowy produkcji ATLAS, Rudolf Schmidt & Co., Düsseldorf, z 1935 roku. Do wyżej wymienionych maszyn wykonano odrębne kart ewidencyjne.

<p>14. Kubatura</p> <p>magazyn i biuro techniczne wraz z zapleczem pracowników sezonowych ok. 5963 m³</p> <p>warsztat mechaniczny ok. 1100 m³</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa</p> <p>magazyn i biuro techniczne wraz z zapleczem pracowników sezonowych ok. 1272 m²</p> <p>warsztat mechaniczny ok. 242</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne</p> <p>Budynek produkcyjny z częścią magazynową i produkcyjną (kuźnia), warsztat mechaniczny.</p>	<p>17. Użytkowanie obecne</p> <p>Budynek biurowy z częścią magazynową i produkcyjną (kuźnia), tzw. stary warsztat mechaniczny.</p>
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie</p> <p>Budynki były i są na bieżąco poddawane koniecznym pracom remontowym i konserwacyjnym. Przeprowadzane prace nie wpłynęły na układ konstrukcyjny. Prowadzone prace budowlane ograniczyły się w zasadzie do wykonania nowych podziałów wewnętrznych - wydzielane pomieszczenia o nowych funkcjach (biura, pomieszczenia socjalne i sanitarne, pomieszczenia magazynowe).</p> <p>Pod koniec lat 20 -tych XX wieku przebudowano poddasze budynku magazynowego. W powstałym poziomie I piętra zlokalizowano pomieszczenia biurowe i socjalne. Na skutek przebudowy zmieniono elewację północno-zachodnią: wykonano nowe otwory okienne. Prace prowadzone były z wykorzystaniem materiałów budowlanych takich samych jak istniejące już w elewacjach.</p> <p>W ostatnich latach prowadzono jedynie remonty utrzymaniowe wnętrz budynków.</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Stan zachowania budynków - stosunkowo dobry.</p> <p>Wszystkie elementy konstrukcyjne: ściany zewnętrzne i wewnętrzne, stropy, konstrukcja dachu, klatka schodowa w zadowalającym stanie technicznym. W warsztacie mechanicznym drewniana konstrukcja dachu wymaga naprawy i częściowo wymiany. Jak w większości budynków cukrowni, brak izolacji przeciwwilgociowej spowodował znaczne zawilgocenie ścian piwnic i ścian przyziemia. Część pomieszczeń porażona jest korozją biologiczną.</p> <p>Pokrycie dachu w dobrym stanie. Wnętrza obiektów zachowane w dobrym stanie. Jedynie w warsztacie mechanicznym i kuźni są częściowo zniszczone tynki. Wszystkie instalacje wewnętrzne i zewnętrzne są sprawne.</p> <p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>Zespół budynku biura technicznego i warsztatu mechanicznego prezentuje walory historyczno-techniczne i architektoniczne. Obiekty kształtują układ zabudowy dziedzińca biurowo-produkcyjnego. Poprzez zróżnicowanie brył, układu połaci dachowych oraz zróżnicowanej architektury, obiekty w zdecydowany sposób wyróżniają się w zabudowie produkcyjnej zakładu.</p> <p>Budynki kwalifikują się do ochrony prawnej w ramach szerszego zespołu. Winny być przeprowadzone prace konserwacyjne elewacji budynków oraz stolarki okiennej i drzwiowej. Należy zachować w niezmienionym stanie kształty brył oraz wystrój i układ elewacji. Prace remontowo - modernizacyjne winny być konsultowane z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.</p>	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

Dokumentacja techniczna budynku magazynu i biura technicznego - archiwum zakładowe - Dział Techniczny Cukrowni Jawor.

Dokumentacja techniczna budynku warsztatu mechanicznego - archiwum zakładowe - Dział Techniczny Cukrowni Jawor.

Zespół dokumentacji archiwalnej budynków i budowli cukrowni Jawor - archiwum zakładowe - Dział Techniczny Cukrowni Jawor.

22. Bibliografia

St. Januszewski, Zabytki techniki w cukrowniach woj. legnickiego, w: Raporty Instytutu Historii Architektury, Sztuki i Techniki Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 1987, mnps.

St. Jastrzebski, Jawor i okolice, Ossolineum, 1973.

E. Protokowicz, Dzieje miasta Jawora, 1946.

J. Rybotycki, Jawor od A do Z, Zarząd Miasta Jawora, Jawor 1997.

23. Źródła ikonograficzne i fotograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

24. Uwagi różne

Patrz też karty ewidencyjne: zespołu cukrowni Jawor, budynków wchodzących w skład zespołu, wybranego wyposażenia technicznego i technologicznego, wykonane w 1998 i 1999 r. w BSIDZT St. Januszewski we Wrocławiu.

25. Opracował:

tekst mgr inż. Janusz Gubański, 25 kwiecień 1999 r.
plany, rysunki mgr inż. Janusz Gubański, 24 kwiecień 1999 r..
zdjęcia fotogr. mgr inż. Janusz Gubański, 27 marzec 1999 r.
miejsce przechowywania negatywów BSIDZT S. Januszewski

BIURO STUDIÓW I DOKUMENTACJI
ZABYTEKÓW TECHNIKI
Stanisław Januszewski
53-203 Wrocław, tel. 60-711-138
ul. gen. J. Hallera 113/11
REGON 931502117 NIP 894-102-29-20

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

Nr 1 - dokumentacja fotograficzna.

Nr 2 - dokumentacja rysunkowa.

1. Miejscowość

J A W O R

2. Obiekt

**BIURO TECHNICZNE I WARSZTAT
MECHANICZNY**

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Dokumentacja fotograficzna (verte).

1. Elewacja północno-zachodnia (biuro techniczne), neg. 1000/910/5.

2. Fragment elewacji północno-zachodniej, neg. 1000/911/1.

Wkładkę założył: mgr inż. Janusz Gubański, 25 kwiecień 1999 r.

Miejsce przechowywania negatywów: BSiDZT S. Januszewski

3. Fragment elewacji północno-zachodniej, neg. 1000/910/6.

4. Detal elewacji północno-zachodniej, neg. 1000/910/2.

5. Widok ogólny na warsztat mechaniczny, neg. 1000/911/2.

6. Elewacja południowo-zachodnia warsztatu mechanicznego, neg. 1000/910/1.

1. Miejscowość

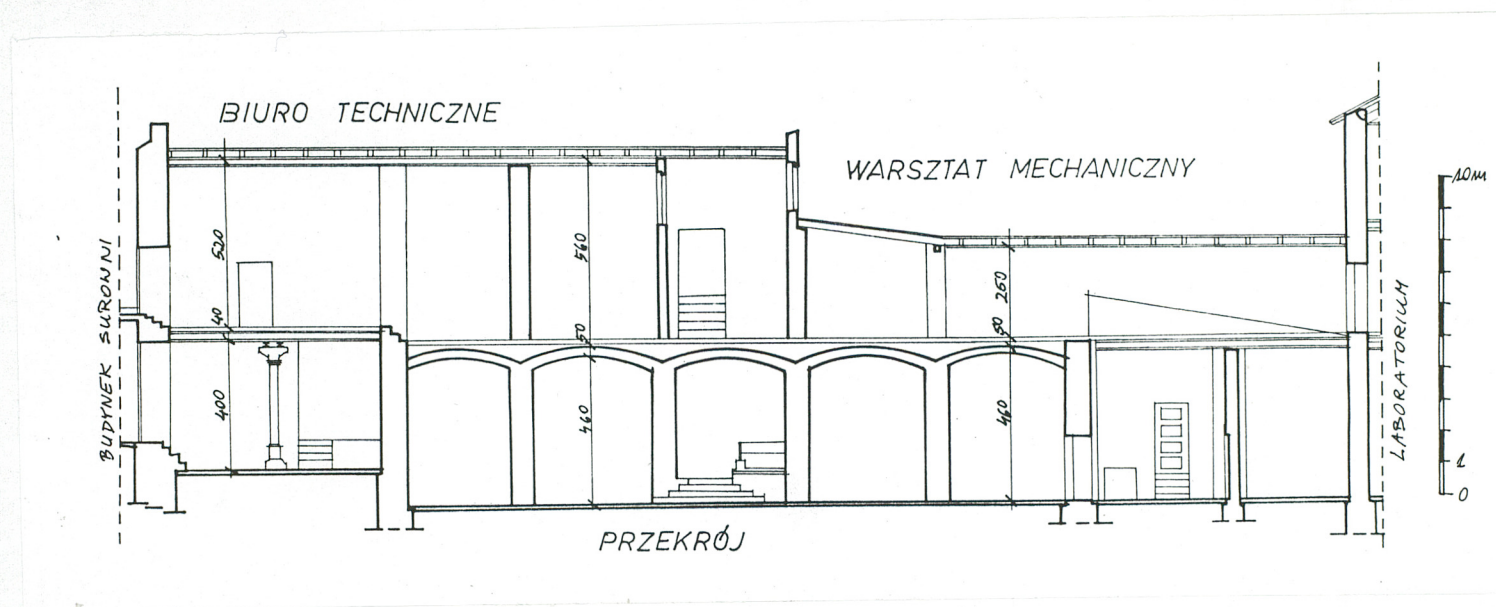
JAWOR

2. Obiekt

**BIURO TECHNICZNE I WARSZTAT
MECHANICZNY**

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Dokumentacja rysunkowa (verte).

Wkładkę założył: mgr inż. Janusz Gubański, 25 kwiecień 1999 r.

Miejsce przechowywania rysunków: BSIDZT S. Januszewski

BUDYNEK BIURA TECHNICZNEGO

SUROWNIA

